AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MƏRKƏZİ SEÇKİ KOMİSSİYASI

7 FEVRAL 2024-cü il

NÖVBƏDƏNKƏNAR AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİ SEÇKİLƏRİ

SEÇKİ GÜNÜ ÜÇÜN YADDAŞ

M Ü N D Ə R İ C A T

Bəzi terminlərin izahı.....2

Birinci fəsil — Rol və vəzifələr.....4

İkinci fəsil — Seçki məntəqəsinin açılması.....9

Üçüncü fəsil — Səsvermə saatlarında tədbirlər.....12

Dördüncü fəsil — Səslərin hesablanması, səsvermənin nəticələri haqqında hesabat.....19

SEÇKİLƏR HAQQINDA

Seçkilər:	Növbədənkənar Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkiləri
Seçki qanunu:	Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi
Seçki günü:	7 fevral 2024-cü il
Səsvermə saatları:	8.00-dan – 19.00-dək
Seçki dairələrinin sayı:	125
Seçki məntəqələrinin sayı:	Daimi əsaslarla 6319 (bu saya müvəqqəti əsaslarla yaradılan seçki məntəqələri daxil deyil).

QEYD: “Seçki günü üçün Yaddaş” kitabçası Azərbaycan Respublikası Seçki Məcəlləsinin müddəaları və Mərkəzi Seçki Komissiyasının qəbul etdiyi təlimat, izah və qaydalar əsasında hazırlanmışdır. Məntəqə seçki komissiyalarının üzvləri öz vəzifələrini düzgün və qanunun tələblərinə uyğun surətdə yerinə yetirmək üçün göstərilən əsas sənədlərlə yaxından tanış olmalıdırlar.

BƏZİ TERMİNLƏRİN İZAHI

1. Mərkəzi Seçki Komissiyası (MSK) – bütün ölkə ərazisi üzrə seçkilərin hazırlanmasına və keçirilməsinə məsul olan seçki komissiyası.

2. Dairə seçki komissiyası (DSK) – əhatə etdiyi ərazi üzrə seçkilərin hazırlanmasına və keçirilməsinə məsul olan seçki komissiyası.

3. Məntəqə seçki komissiyası (MnSK) – seçki məntəqəsində seçkilərin hazırlanıb keçirilməsinə məsul olan seçki komissiyası.

4. Seçki məntəqəsi – səsvermə günü seçicilərin səs verdiyi yer.

5. Seçki qutusu – səsvermə zamanı seçicilər tərəfindən işarələnmiş seçki bülletenlərini salmaq üçün əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş qaydada kilidlənmiş şəffaf qutu.

6. Daşınmaz seçki qutusu – səsvermə otağında səsvermə üçün istifadə olunan şəffaf qutu. Daşınmaz seçki qutuları səsvermə başlanmazdan əvvəl seçki məntəqəsində nəzərdə tutulmuş yerdə qoyulur və səslərin hesablanması prosesi başlananadək yerindən tərpədilmir.

7. Daşınan seçki qutusu – səsvermə otağından kənarda səsverməni təşkil etmək üçün istifadə olunan, nisbətən kiçik şəffaf qutu. Hər bir seçki məntəqəsində bir daşınan seçki qutusu olur.

8. Seçki bülleteni – üzərində prezidentliyə namizədlər barədə məlumat olan xüsusi hazırlanmış sənəd. Seçici prezidentliyə namizədlər arasında öz seçimini edib, bülletendə namizədlərdən yalnız birinin soyadından sağdakı boş kvadratda işarə qoyur. MnSK-ya göndərilməzdən əvvəl seçki bülletenlərinin yuxarı sol küncləri nömrələnmiş olur və MnSK-da onların üz tərəflərinin yuxarı sağ künclərinə möhür vurulur. Seçki bülleteni seçiciyə verilərkən nömrə olan yuxarı sol küncü MnSK-nın üzvü tərəfindən kəsilir və saxlanılır.

9. Müəyyənləşdirilmiş formada olan seçki bülleteni – MSK-nın müəyyən etdiyi formada hazırlanmış, nömrələnmiş, yuxarı sol küncü kəsilmiş**,** üz tərəfinin yuxarı sağ küncü müvafiq MnSK-nın möhrü ilə möhürlənmiş seçki bülleteni.

10. Müəyyənləşdirilmiş formada olmayan seçki bülleteni – MSK-nın müəyyən etdiyi formada hazırlanmamış, yaxud yuxarı sol küncü kəsilməmiş və ya üz tərəfinin yuxarı sağ küncü müvafiq MnSK-nın möhrü ilə möhürlənməmiş seçki bülleteni.

11. Etibarsız səs – seçki qutusundan çıxmış müəyyənləşdirilmiş formada olan seçki bülletenində namizədlərin soyadlarından sağdakı boş kvadratlarda heç bir işarənin qoyulmaması və ya birdən çox boş kvadratda işarənin qoyulması, yaxud seçicinin iradəsini müəyyənləşdirməyə imkan verməyən işarənin qoyulması.

12. Etibarlı səs – seçki qutusundan çıxmış müəyyənləşdirilmiş formada olan seçki bülletenində namizədlərin soyadlarından sağdakı boş kvadratlardan yalnız birində seçicinin iradəsini müəyyənləşdirməyə imkan verən işarənin qoyulması.

13. Seçici siyahısı – seçki məntəqəsinin ərazisində daimi yaşayan və səsvermə hüququna malik seçicilərin siyahısı.

14. Əlavə seçici siyahısı – səsvermə günü seçicilərin adları daxil edilən seçici siyahısı.

15. Müvəqqəti seçici siyahısı – seçicilərin müvəqqəti olduqları yerlərdə təşkil edilmiş seçki məntəqələri üzrə seçicilərin siyahısı.

16. Şəxsiyyəti təsdiq edən sənəd – səs vermək üçün seçicinin təqdim etməli olduğu şəxsiyyət vəsiqəsi və ya qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş onu əvəz edən digər sənədlərdən biri.

17. Gözə görünməyən mürəkkəb – seçiciyə seçki bülleteni verərkən onun sol əlinin baş barmağına çilənən xüsusi tərkibli mürəkkəb (**xüsusi qabda – balonda**). Belə mürəkkəbdən istifadənin məqsədi seçicinin bir dəfədən artıq səsverməsinin qarşısını almaqdır.

18. Ultrabənövşəyi lampa – seçicinin barmağında gözə görünməyən mürəkkəbin olub-olmamasını yoxlamaq üçün ultrabənövşəyi işığı olan lampa.

19. Məşvərətçi səs hüquqlu üzv – qeydə alınmış hər bir prezidentliyə namizəd tərəfindən MSK-ya, DSK-ya və MnSK-ya təyin edilmiş komissiya üzvü. Mahiyyət etibarilə bu üzvlər komissiyanın iclaslarında və tədbirlərində iştirak və çıxış edə bilərlər. Seçki bülletenlərini və səsvermə üçün qeydiyyatdan çıxma vəsiqələrini vermək, seçki bülletenlərini saymaq, seçki bülletenlərini və səsvermə üçün qeydiyyatdan çıxma vəsiqələrini ləğv etmək, səsvermənin yekunları və nəticələri haqqında protokolları tərtib etmək, seçki komissiyasının səlahiyyətlərinə aid məsələlər üzrə qərarlar qəbul edilərkən səs vermək, seçki komissiyasının qərarını imzalamaq hüquqları istisna olmaqla, məşvərətçi səs hüquqlu üzvlər seçki komissiyasının həlledici səs hüquqlu üzvləri ilə eyni hüquqlara malikdirlər.

20. Müşahidəçi – seçki prosesini müşahidə etmək üçün MSK və ya DSK-da qeydiyyatdan keçmiş şəxs. Yerli müşahidəçi – aktiv seçki hüququna malik Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, beynəlxalq müşahidəçi isə seçki prosesini müşahidə etmək üçün müvafiq qurumlar tərəfindən dəvət edilmiş xarici ölkə vətəndaşıdır. Qeydiyyatdan keçmiş müşahidəçilərə müvafiq lövhəcik verilir. Müşahidəçilər səsvermə günü seçki məntəqəsində olarkən həmin lövhəcik onların üzərində olmalıdır.

21. MnSK-nın protokolu – MnSK tərəfindən səsvermənin nəticələri haqqında üç nüsxədə tərtib olunmuş rəsmi sənəd (hər bir nüsxəsi müxtəlif rəngdə olmaqla). Həmin sənəd karbonlaşdırılmış kağızdan buklet formasında hazırlanır ki, bu da onun yalnız bir dəfə doldurulmasına imkan verir.

22. Qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsi – səsvermə günü seçicilər siyahısına daxil edildiyi seçki məntəqəsində səs vermək imkanı olmayan seçicilərə müvafiq olaraq DSK (səsvermə gününə 45–25 gün qalmış) və ya MnSK (səsvermə gününə 24–3 gün qalmış) tərəfindən verilmiş sənəd.

23. Səlahiyyətli nümayəndə – prezidentliyə namizəd, namizəd irəli sürmüş siyasi partiya, siyasi partiyaların bloku tərəfindən təyin edilən, seçki komissiyaları qarşısında onları təmsil edən, seçkiqabağı təşviqat da daxil olmaqla, namizədin, siyasi partiyanın, siyasi partiyalar bloklarının adından hüquqi əhəmiyyətli hərəkətlər etmək hüququ olan şəxs.

24. Vəkil edilmiş şəxs – prezidentliyə namizəd tərəfindən təyin edilən, müşahidəçi hüququna malik olan, qeydə alınmış namizədin seçilməsi üçün təşviqat aparan və digər bu cür fəaliyyətlə məşğul olan şəxs. Prezidentliyə namizədin 50-yə qədər vəkil edilmiş şəxs təyin etmək hüququ vardır.

Birinci fəsil
ROL VƏ VƏZİFƏLƏR

1.1. SEÇKİ KOMİSSİYALARININ STRUKTURU

MSK – sədr, sədrin müavini və iki katib də daxil olmaqla, 18 (on səkkiz) üzvdən ibarətdir. MSK-nın vəzifələri Seçki Məcəlləsi ilə müəyyən olunmuşdur. MSK dairə və məntəqə seçki komissiyalarının fəaliyyətinə rəhbərlik edir; prezidentliyə namizədləri qeydə alır, seçkilərin hazırlanmasında və keçirilməsində Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının seçki hüquqlarına riayət olunmasına nəzarət edir; aşağı seçki komissiyalarına hüquqi, texniki-təşkilati kömək göstərir; dövlət büdcəsindən seçkilərə ayrılan maliyyə vəsaitlərini seçki komissiyaları arasında bölüşdürür, bu vəsaitlərin təyinatı üzrə xərclənməsinə nəzarəti təmin edir**;** DSK-ların və onların vəzifəli şəxslərinin qərar və hərəkətlərindən (hərəkətsizliklərindən) şikayətlərə baxır və onlar barədə əsaslandırılmış qərarlar qəbul edir, qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş başqa səlahiyyətləri həyata keçirir.

DSK – sədr və iki katib də daxil olmaqla, 9 (doqquz) üzvdən ibarətdir. DSK məntəqə seçki komissiyalarının fəaliyyətini əlaqələndirir, onlara lazımi təşkilati dəstək verir; seçki dairəsinin ərazisində vətəndaşların seçki hüquqlarına riayət olunmasına nəzarət edir; prezidentliyə namizədlərin seçkiqabağı fəaliyyətinə bərabər şərait yaradır; seçkilər haqqında seçicilərə məlumat verir; məntəqə seçki komissiyalarını otaqlarla, nəqliyyat və rabitə vasitələri ilə təmin edir; seçki məntəqələrinə təşkilati-texniki kömək göstərir; məntəqə seçki komissiyalarının qanunsuz qərarlarını ləğv edir; qanunauyğun digər səlahiyyətləri həyata keçirir.

Dairə seçki komissiyanızla bağlı məlumatları aşağıda qeyd edin:

Sədr: ______________________________

Katib: ______________________________

Katib: ______________________________

DSK-nın ünvanı: ______________________________

Telefon nömrəsi: ______________________________

MnSK – sədr və iki katib də daxil olmaqla, 6 (altı) üzvdən ibarətdir. MnSK üzvlərinin əsas vəzifələri aşağıdakılardır: seçicilər siyahısının təsdiq edilməsi; səsvermə otağının zəruri avadanlıq və ləvazimatlarla təmin edilməsi; seçicilərin məlumatlandırılması; seçki məntəqəsinin əhatə etdiyi ərazidə seçkiqabağı təşviqatın aparılması qaydalarına əməl olunmasının təmin edilməsi; seçki günü səsvermənin təşkili; səslərin hesablanması; səsvermənin nəticələrinin müəyyənləşdirilməsi; səsvermənin nəticələri haqqında protokolun rəsmi surətinin, habelə seçki bülletenlərinin və digər seçki sənədlərinin DSK-ya göndərilməsi.

1.2. MƏNTƏQƏ SEÇKİ KOMİSSİYASI ÜZVLƏRİNİN VƏZİFƏLƏRİ

Səsvermə günü MnSK-nın üzvləri aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirirlər:

MnSK-nın sədri:

→ MnSK-nın işinə ümumi rəhbərlik edir;
→ MnSK-nın üzvləri arasında iş bölgüsü aparır;
→ seçki məntəqəsini açıq elan edir, seçki komissiyasının üzvlərinə və orada olan seçicilərə, müşahidəçilərə boş seçki qutularını göstərib kilidləyir;
→ seçki məntəqəsində səsvermənin başlanmasını və qurtarmasını elan edir;
→ seçki məntəqəsində səsvermə qaydalarına əməl olunmasını təmin edir;
→ asayiş pozularsa, onun bərpası üçün hüquq-mühafizə orqanlarının nümayəndəsini dəvət edir;
→ MnSK üzvlərinin fəaliyyətinin qanunun tələblərinə uyğun qurulmasını təmin edir;

- → səslərin hesablanmasını və səsvermənin nəticələri haqqında rəsmi protokolun doldurulmasını təşkil edir;
- → lazımi seçki sənədlərini imzalayır;
- → səsvermənin nəticələri haqqında protokolu və digər seçki sənədlərini DSK-ya çatdırır;
- → Seçki Məcəlləsinə uyğun digər vəzifələri həyata keçirir.

MnSK sədrinin sərəncamları səsvermə otağında olan şəxslər üçün məcburidir.

MnSK-nın katibi:

- → MnSK sədrinin göstərişlərini və müəyyənləşdirilmiş vəzifələri icra edir;
- → MnSK sədrinin tapşırığına əsasən beynəlxalq və yerli müşahidəçilərin siyahısını tərtib edir;
- → lazımi seçki sənədlərini imzalayır;
- → MnSK-nın sədri seçki məntəqəsində olmadıqda, onun səlahiyyətlərini həyata keçirir;
- → Seçki Məcəlləsinə uyğun digər vəzifələri yerinə yetirir.

MnSK-nın üzvləri:

- → sədrin iş bölgüsünə əsasən onlara həvalə olunmuş vəzifələri icra edirlər:
  - MnSK üzvlərindən biri seçki məntəqəsinin girişində dayanıb səs verməyə gələn seçicinin sol əlinin baş barmağının mürəkkəblə işarələnib-işarələnmədiyini və şəxsiyyətini təsdiq edən sənədinin olub-olmamasını yoxlayır, habelə onun səsverməyə aid suallarının olub-olmamasını soruşur;
  - MnSK üzvlərindən biri seçicinin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədi yoxlayır, onun həmin seçki məntəqəsində səsvermə hüququna malik olmasına əmin olur, seçicinin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin seriyası və nömrəsini seçici siyahısında qeyd edir, seçicinin sol əlinin baş barmağına gözə görünməyən mürəkkəb çiləyir, seçiciyə seçki bülleteni verir, onun düzgün doldurulması qaydasını izah edir. Bülleten korlandıqda, seçiciyə yeni bülleten verir (müəyyən olunmuş qaydada);
  - MnSK üzvlərindən biri səsvermə otağında seçki qutusuna (qutularına) yaxın yerdə dayanır. O əmin olmalıdır ki, heç kəs qutuya toxunmur, seçicilərin hamısı səsvermədən sonra seçki bülletenini seçki qutusuna salır və səsvermə otağını tərk edir;
  - lazımi seçki sənədlərini imzalayırlar;
  - MnSK sədrinin göstərişlərini və onlara verilən səlahiyyətləri icra edirlər;
  - Seçki Məcəlləsinə uyğun digər vəzifələri yerinə yetirirlər.

- → MnSK-nın sədri seçki məntəqəsində olmadıqda, onun səlahiyyətlərini məntəqə seçki komissiyasının katiblərindən biri və ya komissiyanın digər üzvü həyata keçirir.

YADDA SAXLA!

Komissiyanın məşvərətçi səs hüquqlu üzvləri tərəfindən seçiciyə seçki bülleteninin verilməsi, bülletenlərin sayılması, hər hansı bir bülletenin və ya qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsinin ləğv edilməsi, səsvermənin nəticələri haqqında protokolun doldurulması, seçki komissiyasının səlahiyyətlərinə aid məsələlər üzrə qərarlar qəbul edilərkən səsvermədə iştirak etməsi, MnSK-nın hər hansı bir qərarının imzalanması qadağandır.

1.3. MÜŞAHİDƏÇİLƏR VƏ MEDİA SUBYEKTLƏRİN NÜMAYƏNDƏLƏRİ

Seçki komissiyalarının fəaliyyəti seçicilər üçün şəffaf olmalıdır. Səsvermə günü seçki komissiyalarının fəaliyyətini aşağıdakı şəxslər müşahidə edə bilərlər:

- → MSK, DSK üzvləri;
- → qeydə alınmış prezidentliyə namizədlər;
- → qeydə alınmış prezidentliyə namizədlərin səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri;
- → siyasi partiyaların, siyasi partiyaların bloklarının səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri;
- → qeydə alınmış prezidentliyə namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının, seçkilər sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatlarının təşəbbüsü əsasında müvafiq seçki komissiyasında qeydiyyatdan keçmiş aktiv seçki hüququna malik olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları;
- → seçki komissiyasının məşvərətçi səs hüquqlu üzvləri;
- → müvafiq lövhəciyi təqdim etməklə beynəlxalq və yerli müşahidəçilər;
- → Media subyekti nümayəndələri.

QEYD: *seçkilərin digər iştirakçıları kimi, müşahidəçilər də göstərilən aşağıdakı şərtlərə riayət etməlidirlər:*

- *mətbuat azadlığına hörmət bəsləmək;*
- *öz peşə fəaliyyəti ilə məşğul olan media subyekti nümayəndələrinin işinə mane olmamaq, namizədlərin, partiyaların (siyasi partiyalar bloklarının) seçki kampaniyalarına müdaxilə etməmək və onu pozmamaq;*
- *seçkiqabağı təşviqat materiallarının yayılmasına mane olmamaq;*
- *seçkiqabağı təşviqat plakatlarını və digər bu cür təşviqat materiallarını məhv etməmək və korlamamaq;*
- *seçkiqabağı kütləvi tədbirlərin keçirilməsinə mane olmamaq;*
- *seçkilərin azad, sərbəst, dinc və mütəşəkkil keçirilməsi üçün seçki orqanları ilə və onların vəzifəli şəxsləri ilə əməkdaşlıq etmək;*
- *seçicilərin öz iradəsini azad və sərbəst bildirməsinə maneçilik törətməmək;*
- *səlahiyyətli şəxslərə və müşahidəçilərə hörmət bəsləmək və onlarla əməkdaşlıq etmək;*
- *səsvermənin gizliliyini saxlamaq və saxlanılmasına kömək göstərmək;*
- *seçiciləri qeyri-qanuni hərəkətlərlə öz tərəfinə çəkməmək;*
- *seçki komissiyalarının fəaliyyətlərinə əsassız müdaxilə etməmək, səslərin verilməsi və ya səslərin hesablanması prosesini pozmamaq;*
- *seçkilərin qanuni təsdiqlənmiş nəticələrinə hörmət etmək, seçkilərlə bağlı hər bir şikayəti səlahiyyətli orqana təqdim etmək və həmin orqanın bu şikayətlə bağlı qərarına riayət etmək;*
- *hədə-qorxu və böhtan xarakterli və ya zorakılığa çağıran çıxışlar etməmək və bu cür materialları yaymamaq;*
- *seçicilərə mükafat təklif etməmək, onları cəza ilə hədələməmək;*
- *dövlət resurslarından, bələdiyyə və digər ictimai resurslardan Seçki Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmamış hallarda istifadə etməmək;*
- *təzyiq göstərmək və ya bəxşiş təklif etmək yolu ilə və ya digər qanunazidd üsullarla seçiciləri səs verməyə, səsvermədən çəkindirməyə sövq etməmək;*
- *təzyiq göstərmək və ya bəxşiş təklif etmək yolu ilə və ya digər qanunazidd üsullarla öz namizədliklərini irəli sürməyə və ya irəli sürməməyə, namizədliklərini geri götürməyə və ya geri götürməməyə, seçkiqabağı təşviqatda iştirak etməyə və ya iştirak etməməyə məcbur etməmək;*
- *heç bir vəzifəli şəxsin namizədin dəstəklənməsinə yönəldilən köməyindən və ya fəaliyyətindən istifadə etməmək.*

QEYD: müşahidəçilər Seçki Məcəlləsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş və seçkilərdə müşahidəçilərin fəaliyyət qaydaları ilə bağlı tələblərlə tanış olmalıdırlar.

Səsvermə günü müşahidəçilərin aşağıdakı hüquqları vardır:

- → səsvermə günü istədiyi vaxt müvafiq seçki məntəqəsinin səsvermə otağında olmaq;
- → seçki komissiyasının iclaslarını müşahidə etmək (səsvermə günündən əvvəl yalnız Seç-

ki Məcəlləsinin 40.13-cü maddəsinə görə xüsusi icazə almış müşahidəçilər bu hüquqdan istifadə edə bilərlər);

→ seçici siyahıları ilə tanış olmaq;
→ seçki məntəqəsi açılmazdan əvvəl gözə görünməyən mürəkkəbin və ultrabənövşəyi lampanın yoxlanılmasında iştirak etmək və digər hərəkətləri – seçki bülletenlərinin sayılmasını, seçki qutularının kilidlənməsini, qeydiyyatdan çıxma vəsiqələrinin ləğv edilməsini və s. müşahidə etmək;
→ qeydə alınmış namizədlərlə, onların nümayəndələri ilə görüşmək;
→ səsvermənin təşkili ilə əlaqədar təklif və iradlarla MnSK-nın sədrinə, o olmadıqda isə onu əvəz edən şəxsə müraciət etmək;
→ seçicilərə seçki bülletenlərinin verilməsini və onların barmaqlarına mürəkkəbin çilənməsini müşahidə etmək;
→ seçicilərin səsvermə kabinəsinə daxil olmalarını və oranı tərk etmələrini, bülletenlərin seçki qutusuna salınmasını müşahidə etmək;
→ səsvermə otağından kənarda seçicilərin səs verməsini müşahidə etmək, o cümlədən daşınan seçki qutusunu müşayiət etmək;
→ səs vermiş seçicilərin sayını hesablamaq, ləğv edilmiş seçki bülletenlərinin sayılmasını müşahidə etmək;
→ seçki qutusundan çıxmış seçki bülletenlərinin sayılmasını müşahidə etmək;
→ komissiyanın qanuni fəaliyyətinə mane olmadan müşahidəni maneəsiz aparmağa imkan verən məsafədən seçicilərin səslərinin hesablanmasına, seçicilərin səsləri hesablanarkən doldurulmuş və ya doldurulmamış hər bir seçki bülleteninə səsin etibarlılığını yoxlamaq məqsədilə baxmaq, səsvermənin nəticələri və seçkilərin yekunları haqqında seçki komissiyasının protokolu ilə və digər sənədlərlə tanış olmaq;
→ səslərin paralel hesablanmasında iştirak etmək;
→ müşahidənin nəticələrinin seçki komissiyasının protokoluna əlavə olunmasını tələb etmək;
→ seçki komissiyalarının sənədlərinin surətlərini qanunauyğun çıxarmaq və ya almaq;
→ seçicilərin səslərinin təkrar hesablanmasını müşahidə etmək;
→ seçki sənədlərinin yuxarı seçki komissiyalarına göndərilməsini müşahidə etmək.

YADDA SAXLA!

1. Yerli və beynəlxalq müşahidəçilər eyni hüquqlara malikdirlər və eyni vəzifələr daşıyırlar.
2. Müşahidəçilərdən seçki məntəqəsinə gələcəkləri barədə MnSK-nı qabaqcadan xəbərdar etmələri tələb olunmur.

Müşahidəçilərə aşağıdakı hərəkətlər qadağan edilir:

→ seçicilərə seçki bülletenləri vermək;
→ seçicinin barmağında mürəkkəbin olub-olmamasını ultrabənövşəyi lampa ilə yoxlamaq və ya seçicinin barmağını mürəkkəblə işarələmək;
→ seçiciyə kimə səs verəcəyi və ya kimə səs verdiyi haqqında sual vermək;
→ köməyə ehtiyacı olan seçicinin xahişi ilə onun əvəzinə seçki bülleteninin alınması qrafasında imza etmək və seçki bülleteninə işarə qoymaq;
→ seçki komissiyası üzvünün işinə mane olmaq və ya qanunsuz olaraq seçki komissiyasının fəaliyyətinə müdaxilə etmək;
→ seçicinin seçiminə təsir etmək və ya gizli səsverməni pozmaq;
→ seçki komissiyalarının həlledici səs hüquqlu üzvləri ilə birlikdə birbaşa seçki bülletenlərini saymaq;
→ seçicilər arasında təşviqat aparmaq;
→ bu və ya digər namizədin, siyasi partiyanın lehinə, yaxud əleyhinə yönələn və ya bu cür qiymətləndirilə bilən hərəkətlər və ya çağırışlar etmək;
→ müvafiq seçki komissiyasının qərarlarının qəbul olunmasına müdaxilə etmək;
→ seçicilərin suallarına cavab vermək (öz statusu ilə bağlı suallar istisna olmaqla).

Media subyektləri nümayəndələri seçki komissiyalarının bütün iclaslarını işıqlandıra, səsvermənin nəticələri və seçkilərin yekunları haqqında protokollarla və qərarlarla tanış ola bilər, habelə müvafiq seçki komissiyasının qərarının, səsvermənin nəticələrinə dair protokolunun və onlara qoşulan digər sənədlərin surətlərini müəyyən edilmiş qaydada ala bilər.

Müşahidəçilər, müşahidənin aparılması prinsiplərinə (bir namizədin və ya siyasi partiyanın mənafeləri naminə seçki prosesinə təsir göstərilməməsi, müşahidə edilən hərəkətlərə aid olan bütün halların və faktların nəzərə alınması, müşahidənin açıq aparılması, müşahidənin yekunlarının faktlara əsaslanması) hökmən əməl etməli, aşkar etdiyi faktları müəyyən olunmuş qaydada (buna dair müvafiq akt tərtib etməklə) rəsmiləşdirməli, imkan daxilində həmin faktların rəsmiləşdirilməsinə maraqlı şəxslərin diqqətini cəlb etməlidirlər. Seçki prosesində aşkarlığın təmin olunması,ehtimal edilən pozuntuların qarşısının alınması və baş vermiş pozuntuların nəticələrinin aradan qaldırılmasının təmin edilməsi məqsədilə həmin halların müvafiq komissiyanın nəzərinə çatdırılmasının məqsədəmüvafiqliyi daim diqqətdə saxlanılmalıdır.

YADDA SAXLA!

Seçiciyə təsir göstərməyə cəhd edən, gizli səsvermənin qaydalarını pozan müşahidəçi statusu olan şəxs MnSK-nın qərarı ilə məntəqədən çıxarılır.

Azərbaycan Respublikası Seçki Məcəlləsinin 42.3-cü maddəsinin tələblərini pozan beynəlxalq müşahidəçilərin akkreditasiyası MSK tərəfindən, yerli müşahidəçilərin qeydiyyatı isə onları qeydiyyata almış seçki komissiyasının müraciəti əsasında müvafiq məhkəmə tərəfindən ləğv oluna bilər.

İkinci fəsil
SEÇKİ MƏNTƏQƏSİNİN AÇILMASI

2.1. TAPŞIRIQLAR

Seçki günü səhər saat 7.00-dan gec olmayaraq MnSK-nın üzvləri seçki məntəqəsini səsvermə prosesinə hazırlamaq üçün toplaşırlar. MnSK-nın bütün üzvləri işə hazır olmalıdırlar. Seçki məntəqəsinin açılışına hazırlıq üçün sədr və ya onu əvəz edən komissiya üzvü aşağıdakı tapşırıqları verir:

1. Seçki materiallarının və avadanlıqların hazırlanması

MnSK-nın üzvləri seçki məntəqəsində işin təşkilinə cavabdehdirlər. Səsvermə kabinələri və müvafiq məlumat lövhələri düzəldilməli, səsvermə qaydasına dair təlimat plakatları divara vurulmalı və səsvermə kabinələrində yerləşdirilməli, MnSK-nın möhürü, gözə görünməyən mürəkkəb balonları, ultrabənövşəyi lampa, batareyalar, səsvermə üçün zəruri olan material və avadanlıqlar hazırlanmalıdır.

Aşağıda göstərilən seçki materiallarının və avadanlıqların yoxlama siyahısı seçki məntəqənizdə lazımi materialların və avadanlığın siyahısını tutmaq üçün sizə kömək məqsədilə hazırlanıb. Çatışmayan avadanlıqlar barədə, yaxud səsvermə günü hər hansı bir material tükənərsə, DSK ilə əlaqə saxlayın.

SEÇKİ MATERİALLARININ VƏ AVADANLIQLARIN SİYAHISI

- ❑ Azərbaycan Respublikasının Seçki Məcəlləsi
- ❑ MSK-nın təlimatları
- ❑ Seçici siyahısı
- ❑ Əlavə seçici siyahısının forması
- ❑ Səsvermə kabinələri
- ❑ Seçki məntəqəsi üçün daşınmaz seçki qutusu (qutuları)
- ❑ Daşınan seçki qutusu
- ❑ Seçki qutularının bağlanması üçün birdəfəlik kilidlər
- ❑ Seçki bülletenləri
- ❑ MnSK-nın karbonlaşdırılmış və nömrələnmiş səsvermə protokolu
- ❑ Seçicilərin maarifləndirilməsi üçün rəsmi plakatlar
- ❑ Namizədlər haqqında məlumat (əgər varsa)
- ❑ Məlumat lövhələri
- ❑ Seçki məntəqəsindən kənarda səs vermək üçün ərizələr
- ❑ Gözə görünməyən mürəkkəblə dolu xüsusi qablar (balonlar)
- ❑ Ultrabənövşəyi lampalar
- ❑ Ultrabənövşəyi lampalar üçün ehtiyat batareyaları
- ❑ MnSK-nın möhürü
- ❑ Möhür üçün mürəkkəbli döşəkcələr
- ❑ Yeni nəsil şəxsiyyət vəsiqələri üçün çip oxuyan qurğu
- ❑ Qaralama üçün boş səsvermə protokolunun formaları
- ❑ Müşahidəçilər üçün boş səsvermə protokolunun formaları
- ❑ Qayçı
- ❑ Sap
- ❑ İynə
- ❑ Kalkulyatorlar
- ❑ Qələmlər
- ❑ Xətkeşlər
- ❑ Neft lampası, şam, fənər və s.
- ❑ Generatorlar

Səsvermə otağını aşağıdakı sxemə uyğun təşkil etməyə çalışın!*

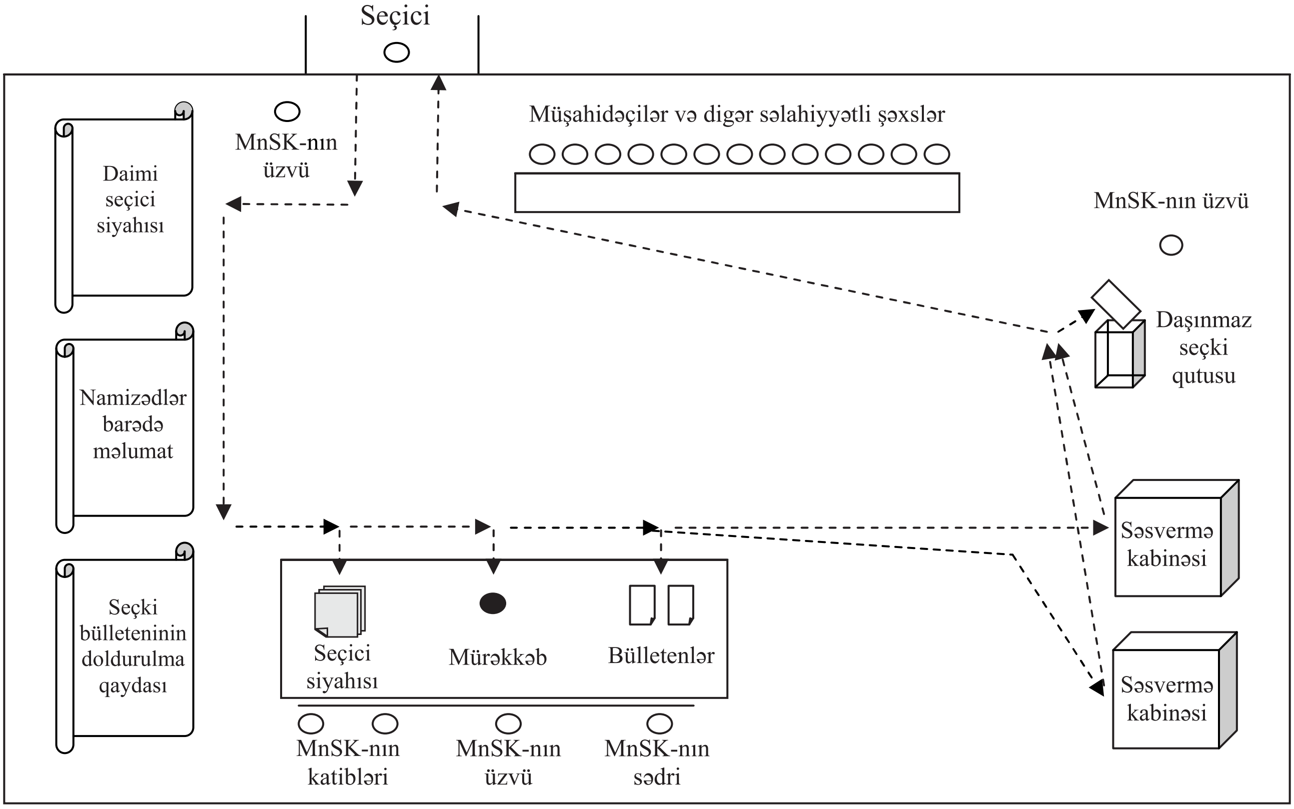

Qeyd: Prezident seçkiləri üzrə seçki bülletenlərinin böyük formatlı nümunəsində heç bir işarə qoyula bilməz.

2. Səsverməyə dair təlimat və məlumat plakatları

MnSK-nın sədri səsvermə otağındakı məlumat lövhəsində asılmış seçki bülleteninin doldurulmasına dair izahın səsvermə kabinəsində də yerləşdirilməsini təmin etməlidir. O, səsvermə saatlarında həmin plakatların yerində olmasını müntəzəm surətdə yoxlamalıdır.

3. Təşviqat materiallarının seçki məntəqəsindən çıxarılması

MnSK-nın üzvləri səsverməyə 24 saat qalmış seçicilərin maarifləndirilməsi üçün nəzərdə tutulan məlumatlar istisna olmaqla, bütün təşviqat materiallarını səsvermə otağının daxilindən və xaricindən çıxarmalıdırlar.

4. Akkreditasiyanın yoxlanılması

MnSK-nın katibi seçki məntəqəsinə gəlmiş bütün müşahidəçilərin akkreditasiyasını və qeydə alınmış namizədlərin, onların səlahiyyətli nümayəndələrinin və vəkil edilmiş şəxslərinin, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının səlahiyyətli nümayəndələrinin, vəkil edilmiş şəxslərinin və media subyekti nümayəndələrinin lövhəciklərini yoxlamalıdır.

5. DSK-dan alınmış seçki bülletenlərinin sayılması və qeydiyyatı

Səsvermə başlanmazdan əvvəl MnSK-nın üzvləri buna hüququ olan şəxslərin müşahidəsi ilə seçki bülletenlərini sayır, onların hər birinin MnSK tərəfindən əvvəlcədən möhürləndiyini yoxlayır (bülletenlər Seçki Məcəlləsinin 99.6-cı maddəsinə uyğun olaraq DSK-dan alındıqdan sonra onların üz tərəfinin yuxarı sağ küncü MnSK-nın möhrü ilə möhürlənir) və bu barədə akt tərtib edirlər. Seçki bülletenlərinin sayı dəqiqləşdirildikdən sonra MnSK-nın sədri onların sayını elan edir. Bu məlumat səsvermənin nəticələri haqqında protokolun qaralama nüsxəsinin 3-cü bəndinə daxil edilir.

* Qeyd: veb-kameralar quraşdırılan səsvermə otağının sxemi sonuncu səhifədə göstərilib.

6. Seçki qutularının hazırlanması
Səhər saat 7.50-də MnSK-nın sədri seçki məntəqəsini açıq elan edir, boş seçki qutularını seçki komissiyasının üzvlərinə, seçki məntəqəsində olan müşahidəçilərə göstərir, onları bağlayır, fərdi nömrələnmiş və təhlükəsizlik üçün nəzərdə tutulmuş birdəfəlik plastik kilidlərlə kilidləyir. Sədr təhlükəsizlik kilidlərinin fərdi nömrələrini elan edir. Bu nömrələr MnSK-nın müvafiq aktında qeyd olunur. Səsvermə günü seçki qutuları müşahidəçilərin və MnSK üzvlərinin maneəsiz daim müşahidə edə biləcəyi yerdə yerləşdirilməlidir.

7. İstifadə edilməmiş qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqələrinin ləğv edilməsi
Əgər seçki məntəqəsində istifadə edilməmiş qeydiyyatdan çıxma vəsiqələri varsa, səsvermə günü səsvermə başlananadək MnSK üzvləri istifadə edilməmiş qeydiyyatdan çıxma vəsiqələrini sayır, yarı kəsməklə ləğv edir, ayrıca zərfə qoyur və bu barədə müvafiq akt tərtib edir.

8. Mürəkkəb və ultrabənövşəyi lampaların yoxlanılması
Mürəkkəb və ultrabənövşəyi lampalar seçki məntəqəsi açılmazdan əvvəl müşahidəçilərin müşahidəsi ilə yoxlanılır. Yoxlama səsvermə otağında, MnSK üzvlərinin birinin çeçələ barmağında aparılır və mürəkkəb balonları səsvermə otağında, masanın üstündə, hamının sərbəst görə biləcəyi yerdə saxlanılır.

9. Səsvermənin nəticələrinə dair böyüdülmüş protokol nümunələrinin asılması
Səsvermə otağında səsvermənin nəticələri barədə məlumatları göstərmək məqsədilə səsvermənin nəticələrinə aid böyüdülmüş protokol nümunələri asılmalıdır.

10. Vəzifə bölgüsünün aparılması
Seçki məntəqəsi açılmazdan əvvəl MnSK-nın sədri komissiya üzvləri arasında aparılan vəzifə bölgüsünü təsdiqləyir və onlar öz iş yerlərini tuturlar. MnSK üzvlərinin vəzifə bölgüsü sədrin razılığı ilə komissiya üzvlərinin fikirləri nəzərə alınmaqla dəyişdirilə bilər.

11. Seçki məntəqəsinin açılması
Səhər saat 8.00-da MnSK-nın sədri səsvermənin başlanmasını ucadan elan edir.

Səsvermə günü seçki məntəqəsində kimlər ola bilər:

- → MnSK-nın üzvləri;
- → MSK-nın və DSK-nın üzvləri (nümayəndələri);
- → seçki komissiyasının məşvərətçi səs hüquqlu üzvləri;
- → qeydə alınmış namizədlər, onların səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri, akkreditasiyadan keçmiş yerli və beynəlxalq müşahidəçilər;
- → Media subyekti nümayəndələri;
- → seçicilər (o cümlədən səsvermənin həyata keçirilməsi zamanı yardıma ehtiyacı olan seçicilərə kömək edən şəxslər);

Zəruri hallarda aşağıdakı şəxslər də seçki məntəqəsində ola bilərlər:

- → səsvermə hüququnu həyata keçirən zaman və ya MnSK sədrinin dəvəti ilə yalnız ictimai asayişi bərpa etmək üçün xidməti geyim formasında olan polis işçiləri;
- → müvafiq mütəxəssislər (MnSK sədrinin dəvəti ilə yalnız texniki problemləri həll etmək üçün);
- → zəruri yardıma ehtiyac olan hallarda kömək üçün dəvət edilən mütəxəssislər (təcili tibbi yardım, yanğınsöndürmə və s. üzrə mütəxəssislər).

Onlar vəzifələrini icra edən kimi seçki məntəqəsini tərk etməlidirlər.

YADDA SAXLA!

Seçki günü ərzində MnSK-nın həlledici səs hüquqlu üzvləri seçki məntəqəsini tərk etməməlidirlər. Həmin gün seçki məntəqəsində SİQARET ÇƏKMƏK VƏ SPİRTLİ İÇKİ İÇMƏK QƏTİ QADAĞANDIR.

Üçüncü fəsil
SƏSVERMƏ SAATLARINDA TƏDBİRLƏR

3.1. SƏSVERMƏ PROSESİ

Səsvermə prosesində MnSK-nın üzvləri tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər aşağıda göstərilmişdir. Seçici (o cümlədən qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsi ilə səs verən seçici) səs vermək üçün şəxsiyyət vəsiqəsini və ya onu əvəz edən müvafiq sənədi təqdim etməlidir.

QEYD: bu prosesdə müstəsna hallar olacaqdır. Belə hallar 3.3-cü bölmədə izah edilir.

Seçicilər seçki məntəqəsinə daxil olarkən onların sol əlinin baş barmağında (həmin barmağı olmadıqda isə, sonrakı barmağında) mürəkkəbin olub-olmamasını ultrabənövşəyi lampa ilə yoxlamağı **UNUTMAYIN!**

Seçicini qarşılayan və barmağının mürəkkəblə işarələnməsini yoxlayan MnSK-nın üzvü:

- seçki məntəqəsinə gələn hər bir seçicini səsvermə otağının girişində salamlayır;
- seçicilərin şəxsiyyətini təsdiqləyən müvafiq sənədlərini yoxlayır;
- ultrabənövşəyi lampa vasitəsilə seçicinin sol əlinin baş barmağının dırnaq və dərisinin bir hissəsinin gözə görünməyən mürəkkəblə işarələnib-işarələnmədiyini yoxlayır və əmin olur ki, seçici səs verməyib. Ultrabənövşəyi işıq seçicinin sol əlinin baş barmağı boyunca salınmalıdır;
- əgər seçicinin barmağı artıq mürəkkəblə işarələnmişsə, MnSK-nın üzvü ondan dərhal məntəqəni tərk etməsini tələb edir və seçicinin bu tələbi yerinə yetirməsinə əmin olur;
- hər bir seçicidən səsvermə prosesinə aid sualının olub-olmamasını soruşur;
- barmağında mürəkkəb olmayan seçiciyə məlumat lövhəsinə və sonra bülleten verən və barmağı mürəkkəblə işarələyən MnSK-nın üzvünə yaxınlaşmağı tövsiyə edir.

QEYD: siz ultrabənövşəyi lampanın işlək vəziyyətdə saxlanılmasına və məntəqədə ehtiyat batareyaların olmasına əmin olmalısınız.

Səs vermək üçün seçici aşağıdakı sənədlərdən birini təqdim etməlidir:

1. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları üçün:
   – Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi.

2. Qaçqın və məcburi köçkün vətəndaşlar üçün:
   – bu siyahının 1-ci bəndində göstərilən şəxsiyyətlərini təsdiq edən sənəd yoxdursa, Azərbaycan Respublikasının Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən müəyyənləşdirilmiş formalı vəsiqə.

3. Həqiqi və ya müddətli hərbi xidmətdə olan hərbi qulluqçular üçün:
   – zabitin şəxsi vəsiqəsi;
   – hərbi bilet.

4. Barələrində həbs qətimkan tədbiri seçilərək istintaq təcridxanalarında saxlanılan təqsirləndirilən şəxslər üçün:
   – Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidməti tərəfindən verilmiş təqsirləndirilən şəxsin şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd.

5. Azadlıqdan məhrumetmə yerlərində və xüsusi müəssisələrdə cəza çəkən məhkumlar üçün:
   – Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidməti tərəfindən verilmiş məhkumun şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd.

6. Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarda yaşayan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları üçün:

– ümumvətəndaş pasportu;
– xidməti pasport;
– diplomatik pasport.

7. Azərbaycan Respublikası ərazisində 5 ildən az olmayaraq daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslər üçün:

– icazə vəsiqəsi ***(Azərbaycan Respublikasının Miqrasiya Məcəlləsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Miqrasiya Xidməti tərəfindən verilmiş onların ölkə ərazisində şəxsiyyətini və yaşayış yeri üzrə qeydiyyata alındığını təsdiq edən sənəd)***

– vətəndaşlığı olmayan şəxsin şəxsiyyət vəsiqəsi.

DİQQƏT: səsvermə prosesində yuxarıda göstərilən sənədlərdən başqa, digər sənədlərdən istifadə olunması yolverilməzdir.

Seçicinin barmağını mürəkkəblə işarələyən və bülleten verən MnSK-nın üzvü:

- seçicinin adını və soyadını soruşur və şəxsiyyətini təsdiq edən müvafiq sənədi təqdim etməyi ondan xahiş edir;
- seçicinin adını seçicilər siyahısında tapır;
- təqdim olunmuş şəxsiyyəti təsdiq edən sənədin seriyası və nömrəsini seçicilər siyahısında seçicinin adı qarşısında qeyd edir;
- seçiciyə sol əlinin baş barmağının gözə görünməyən mürəkkəblə işarələnməsini təklif edir;

Barmağının mürəkkəblə işarələnməsinə etiraz edən seçiciyə seçki bülleteninin verilməyəcəyi izah edilir. Əgər seçici fikrini dəyişməzsə, ondan seçki məntəqəsini tərk etməsi xahiş olunur. Bu barədə seçici siyahısında “işarələnmədən imtina etdi” qeydi aparılır.

Seçicinin barmağını mürəkkəblə işarələməzdən **ƏVVƏL** seçicinin adının seçici siyahısında olduğunu **YƏQİN EDİN!**

- seçici razılaşarsa, onun sol əlinin baş barmağının dırnaq və dərisinin bir hissəsini gözə görünməyən mürəkkəblə işarələyir və işarələndiyini yəqin edir. O, seçicini təlimatlandırır ki, mürəkkəb quruyanadək barmağına toxunmasın;

QEYD: əgər seçicinin sol əlinin baş barmağı yoxdursa, MnSK-nın üzvü onun növbəti yaxın barmağını mürəkkəblə işarələyir. Əgər seçicinin sol əli yoxdursa, MnSK üzvü seçicinin sağ əlinin baş barmağını mürəkkəblə işarələyir (seçicinin sağ əlinin baş barmağı yoxdursa, barmağın işarələnməsi yuxarıda göstərilmiş digər əldəki qaydaya müvafiq olaraq həyata keçirilir);

Seçicinin sol əlinin baş barmağını gözə görünməyən mürəkkəblə işarələməyi **UNUTMAYIN!**

- seçiciyə möhürlənmiş seçki bülleteni verir. Seçki bülletenini seçiciyə verərkən bülletenin nömrələnmiş yuxarı sol küncünü kəsir və özündə saxlayır;
- adı seçicilər siyahısında olan seçicidən siyahıda adının qarşısındakı “Seçicinin seçki bülleteni alması haqqında imzası” qrafasında imza etməsini xahiş edir;
- seçiciyə seçki bülletenindəki kvadratlardan yalnız birində aydın işarə qoyması barədə təlimat verir;
- seçicini boş səsvermə kabinəsinə keçib seçki bülletenində işarə qoyması, bülleteni qatlaması və seçki qutusuna salaraq seçki məntəqəsini tərk etməsi barədə təlimatlandırır.

YADDA SAXLA!

Hər seçici seçicilər siyahısında imza edərək yalnız **BİR** seçki bülleteni alır və onda işarə qoyur. Seçicilər seçki bülleteninə işarəni səsvermə kabinəsində gizli şəkildə qoymalıdırlar. Seçki məntəqəsindəki seçici axınına diqqət yetirin. Səsvermə kabinəsində seçici səs verərkən digər seçicinin kabinəyə daxil olmasına imkan **VERMƏYİN!**

XƏBƏRDARLIQ

Səsvermənin gizliliyini pozmaq, başqasının əvəzinə səs vermək və bir şəxs tərəfindən seçki qutusuna birdən artıq seçki bülleteninin salınması Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olur. Bu əmələ görə həmin şəxs pul cəriməsi, yaxud islah işləri ilə cəzalandırıla bilər. Buna yol **VERMƏYİN!**

MnSK-nın seçki qutusunun mühafizəsi üçün cavabdeh üzvü:

- o, seçicinin seçki bülletenini qatlayaraq seçki qutusuna salmasına əmin olur;
- səs vermiş seçicidən seçki məntəqəsini tərk etməsini xahiş edir.

YADDA SAXLA!

Seçiciyə təsir göstərməyə cəhd edən, gizli səsvermənin qaydalarını pozan şəxs MnSK-nın qərarı ilə məntəqədən çıxarılır.

3.2. SEÇİCİLƏRİN SƏSVERMƏDƏ İŞTİRAKININ MONİTORİNQİ

DSK-nız sizdən seçki günü ərzində seçicilərin səsvermədə iştirakı barədə hesabat tələb edəcək. Buna görə, siz seçki bülleteni almış seçicilərin sayını təyin olunmuş vaxt intervalında müəyyən edəcəksiniz.

Həmin məlumatın cədvəli aşağıda təqdim olunur. Göstərilən müvafiq saatadək gələn seçicilərin səsvermədə iştirakını müəyyən edin, rəqəmlərdən soldakı kvadratı işarələyin və səsvermədə iştirak etmiş seçicilərin sayını qeyd edin.

SEÇİCİLƏRİN SƏSVERMƏDƏ İŞTİRAKI HAQQINDA MƏLUMAT

- ❑ 10.00 ______________________________
- ❑ 12.00 ______________________________
- ❑ 15.00 ______________________________
- ❑ 17.00 ______________________________
- ❑ 19.00 ______________________________

3.3. SƏSVERMƏ PROSESİNDƏ MÜSTƏSNA HALLAR

SEÇİCİ SEÇKİ BÜLLETENİNİ KORLAYIBSA…

Əgər seçici seçki bülletenini korlayıbsa, ona yeni bülleten verilməsini xahiş edə bilər. Seçici korlanmış seçki bülletenini ona bülleten vermiş MnSK-nın üzvünə qaytarmalıdır.

Seçki bülleteninin verilməsinə məsul olan MnSK-nın üzvü:

- korlanmış seçki bülletenini seçicidən alır;
- korlanmış seçki bülletenini yarı kəsməklə ləğv edir və onu korlanmış seçki bülletenləri üçün nəzərdə tutulmuş ayrıca zərfə qoyur;
- seçiciyə yeni seçki bülleteni verir;
- seçicinin seçki bülletenini korlaması və ona yenisinin verilməsi barədə seçicilər siyahısında seçicinin soyadından sağda bu barədə müvafiq qeyd edir;
- seçicini dərhal boş səsvermə kabinəsinə keçmək, yenidən səs vermək və səsvermə məntəqəsini tərk etmək barədə təlimatlandırır;
- hər bir seçki bülleteninin korlanması barədə ayrıca akt tərtib edir.

SEÇİCİNİN SEÇKİ BÜLLETENİNİ ALMAQDA VƏ YA DOLDURMAQDA KÖMƏYƏ EHTİYACI VARSA...

Seçki bülletenini almaq və ya doldurmaq üçün yardıma ehtiyacı olan seçici kömək üçün MnSK-nın üzvləri və müşahidəçilər istisna olmaqla, aktiv seçki hüququ olan başqa şəxslərə müraciət edə bilər. Seçiciyə seçki bülletenini almaqda və ya doldurmaqda kömək edən şəxs öz inisialını və soyadını göstərməklə, seçici siyahısının “seçicinin seçki bülletenini alması haqqında imza” qrafasında imza etməlidir.

Bülleteni doldurmaq üçün seçici dərhal boş səsvermə kabinəsinə daxil olur. Ehtiyac olarsa, kömək göstərən şəxs seçici ilə birlikdə səsvermə kabinəsinə daxil ola bilər. Səsvermə kabinəsindən çıxdıqdan və bülleteni seçki qutusuna saldıqdan sonra seçicidən və ona kömək edən şəxsdən səsvermə məntəqəsini tərk etmələri tələb olunur.

Gözdən əlillərin səs verməsi

Gözdən əlillər onlar üçün nəzərdə tutulmuş xüsusi trafaret forması ilə səs verirlər. Belə ki, MnSK-nın seçiciyə seçki bülleteni verən üzvü həmin trafaret formasını seçki bülleteninin üzərinə qoyaraq seçiciyə verir və onun səs vermək üçün səsvermə kabinəsinə getməsinə şərait yaradır. Seçici üzərində Brayl əlifbası (gözdən əlillər üçün xüsusi əlifba) ilə yazılmış trafaret formasını barmaqları vasitəsilə oxuyaraq bülletendə işarə qoyur və onu qatlayaraq seçki qutusuna saldıqdan sonra trafaret formasını komissiyanın üzvünə qaytarır.

YADDA SAXLA!

Müşahidəçilərin, namizədlərin, siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının səlahiyyətli nümayəndələrinin, vəkil edilmiş şəxslərinin, məntəqə seçki komissiyasının həlledici və məşvərətçi səs hüquqlu üzvlərinin seçki bülletenini almaqda və ya onu doldurmaqda seçiciyə kömək etməsinə icazə **VERİLMİR.**

ƏGƏR SEÇİCİ QEYDİYYATDAN ÇIXMA (SƏSVERMƏ) VƏSİQƏSİ İLƏ SƏS VERMƏK İSTƏYİRSƏ…

Seçicinin barmağını mürəkkəblə işarələyən və bülleten verən MnSK-nın üzvü:

- seçicinin adını soruşur, müəyyən olunmuş şəxsiyyətini təsdiqləyən sənədi təqdim etməyi ondan xahiş edir;
- seçicinin şəxsiyyətini təsdiqləyən sənədlə uyğunluğunu yəqin etmək üçün qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsini yoxlayır;
- səs verərkən seçicidən qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsində yaşayış yerinin ünvanını yazmağı və imza etməyi xahiş edir;

- qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsini alır və seçicilər siyahısına tikməklə əlavə edir;
- bu Yaddaşın 3.1-ci maddəsində göstərilmiş qaydada səs verməsini təmin edir.

SEÇİCİNİN TƏLƏB OLUNAN ŞƏXSİYYƏTİNİ TƏSDİQLƏYƏN SƏNƏDİ YOXDURSA…

Seçici tələb olunan şəxsiyyətini təsdiqləyən sənədi özü ilə gətirməyibsə, MnSK-nın seçicini qarşılayan və barmağının mürəkkəblə işarələnməsini yoxlayan üzvü həmin seçiciyə bu halda səs verməsinin qeyri-mümkünlüyünü və tələb olunan şəxsiyyəti təsdiqləyən sənədlə gəlməsini izah etməlidir.

> **YADDA SAXLA!**
>
> MSK-nın təsdiq etdiyi səsvermə üçün nəzərdə tutulan sənədlərdən başqa, digər sənədlərlə səs vermək **OLMAZ.**
> Seçiciyə seçki bülleteni MSK-nın təsdiq etdiyi səsvermə üçün nəzərdə tutulan şəxsiyyəti təsdiqləyən müvafiq sənəd təqdim edildikdə verilməlidir.

SEÇİCİNİN ADI SEÇİCİLƏR SİYAHISINDA YOXDURSA ...

Seçici seçki məntəqəsində seçicilər siyahısı ilə tanış olarkən öz adını siyahıda tapmadıqda, seçicinin səsvermə hüququnu yoxlayan MnSK-nın üzvü həmin seçicinin adının siyahıya salınması üçün MnSK-nın sədrinə müraciət etməsini məsləhət görür. Seçicinin adının əlavə seçici siyahısına salınması və ya salınmaması yalnız MnSK-nın qərarı əsasında olmalıdır (seçicinin adının əlavə seçici siyahısına daxil edilməsinə əsas kimi, sizin məntəqənin ərazisində müvafiq polis orqanları tərəfindən verilmiş daimi və ya müvəqqəti qeydiyyatda olması haqqında və s. sənədlər əsas götürülə bilər).

3.4. DAŞINAN SEÇKİ QUTUSU İLƏ SƏSVERMƏ PROSESİ

Seçki günü səhhətinə görə və ya digər üzrlü səbəblərdən seçki məntəqəsinə gələ bilməyən vətəndaşların daşınan seçki qutusu ilə səsvermə otağından kənarda səs vermək hüququ vardır. Səsvermə otağından kənarda səs vermək istəyən şəxslər seçkilər gününə azı 24 saat qalmış bu barədə MnSK-ya yazılı və ya şifahi müraciət etməlidirlər. MnSK belə seçicilərə səsvermədə iştirak etmək imkanı yaratmalıdır.

DSK səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün MnSK-ya edilmiş müraciətlərin sayını seçki gününə ən azı 12 saat qalmışadək təsdiq edir.

> **YADDA SAXLA!**
>
> Daşınan seçki qutusundan yalnız seçki günü istifadə oluna bilər.
> Müşahidəçilərin daşınan seçki qutusunu müşayiət etmək hüququ var.
> Daşınan seçki qutusunun yarığı sonuncu seçici səs verib qurtardıqdan sonra bağlanmalıdır.

Seçki günü MnSK-nın sədri:

- daşınan seçki qutusu ilə səs vermək istəyən şəxslərin müraciətlərini nəzərdən keçirməli, bu şəxslərin adları və ünvanları göstərilən siyahını hazırlamalıdır;
- MnSK-nın müxtəlif siyasi partiyaları və ya maraqları təmsil edən iki üzvünü səsvermə otağından kənarda səsverməni təşkil etmək üçün seçməlidir;
- səsvermə otağından kənarda həmin MnSK üzvlərinin səsverməni nə vaxt təşkil edəcəyini qərara almalıdır;
- MnSK-nın bu iş üçün məsul üzvlərinin seçki məntəqəsindən aldıqları bülletenlərin sayını qeyd etməlidir;
- səsvermə otağından kənarda səsverməni təşkil etmək məqsədilə MnSK üzvlərinin seçki məntəqəsini tərk etmələri barədə müşahidəçilərə məlumat verməli və onları bu səsvermə prosesini bütünlüklə müşahidə etmək üçün MnSK üzvləri ilə birlikdə göstərilən ünvana getməyə dəvət etməlidir.

MnSK-nın daşınan seçki qutusu ilə səsverməni təşkil etməyə cavabdeh olan üzvləri:

- qəbul olunan ərizələrin sayına uyğun möhürlənmiş seçki bülleteni, o cümlədən korlanma ehtimalına görə əlavə üç seçki bülleteni alırlar;
- səsvermə sənədlərinin mühafizəsini təmin edib seçicinin yaşadığı ünvana gedirlər;
- səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün yazılmış ərizələrdə seçicilərin adlarını dəqiqləşdirirlər;

YADDA SAXLA!

Əgər seçici səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün əvvəlcədən ərizə yazmayıbsa və yalnız şifahi müraciət edibsə, ərizəni MnSK üzvlərinin yanında yazmalıdır. Ərizənin arxa tərəfində seçici möhürlənmiş seçki bülleteni almasını öz imzası ilə təsdiqləyir. Eyni zamanda ərizədə seçicinin soyadı, adı, atasının adı, doğulduğu il (2024-cü ildə 18 yaşı tamam olanlar üçün əlavə olaraq doğulduğu ay və gün), şəxsiyyət vəsiqəsinin və ya onu əvəz edən sənədin seriyası, nömrəsi və yaşayış yerinin ünvanı qeyd olunmalıdır.

- seçicinin şəxsiyyətini təsdiq edən müvafiq sənədini yoxlamalıdırlar;
- şəxsiyyəti təsdiqləyən sənəddəki müvafiq məlumatları seçicinin səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün yazdığı ərizəsində qeyd etməlidirlər;
- möhürlənmiş seçki bülleteninin yuxarı sol küncünü kəsməli və həmin küncləri bunun üçün nəzərdə tutulmuş zərfdə saxlamalıdırlar;

YADDA SAXLA!

Daşınan seçki qutusu vasitəsilə səs verən seçicilərin barmaqları mürəkkəblə işarələnmir.

- seçiciyə möhürlənmiş seçki bülleteni verməli, yalnız bir namizədə səs verməsi barədə onu təlimatlandırmalıdırlar;
- seçicidən seçki bülleteni alması barədə səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün yazdığı ərizənin arxa tərəfində imza etməsini xahiş etməlidirlər;
- seçicinin gizli səs verməsini təmin etməlidirlər;

***QEYD*:**

– əgər seçici seçki bülletenini doldurarkən səhvə yol vermişdirsə, ona yeni bülleten verilə bilər. Korlanmış seçki bülletenləri ayrıca zərfə qoyulmalıdır (bu Yaddaşın korlanmış seçki bülletenlərinə dair 3.3-cü bölməsindəki müddəalarına bax);

– seçici seçki bülletenini almaq və ya doldurmaq üçün zəruri hallarda kömək istəyə bilər. MnSK üzvlərinin və müşahidəçilərin seçki bülletenini almaqda və ya doldurmaqda seçiciyə kömək etməsinə icazə verilmir. Seçiciyə kömək edən şəxsin adı seçicinin səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün yazdığı ərizədə qeyd edilməlidir.

- seçki bülletenini qatlayaraq daşınan seçki qutusuna salmaq üçün seçicini təlimatlandırmalıdırlar;
- bütün seçki materiallarını etibarlı surətdə saxlamalı və müşahidəçilərlə birlikdə səsvermə otağından kənarda səsvermə təşkil olunacaq növbəti ünvana getməlidirlər;
- səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün müraciət etmiş bütün seçicilər səs verdikdən sonra daşınan seçki qutusunu, istifadə olunmuş bülletenlərin kəsilmiş künclərini, istifadə olunmamış və korlanmış seçki bülletenlərini (əgər varsa), eləcə də yazılı ərizələri dərhal seçki məntəqəsinə qaytarmalıdırlar.
- daşınan seçki qutusunun yarığını sonuncu seçici səs verib qurtardıqdan sonra bağlamalıdırlar. Bu qutu kilidlənməli və səslərin hesablanmasınadək açılmamalıdır.

MnSK-nın səsvermə otağından kənarda səsvermənin təşkilinə cavabdeh olan üzvləri seçki məntəqəsinə gələn kimi MnSK-nın sədri və ya onu əvəz edən şəxs:

- istifadə olunmamış seçki bülletenlərinin sayını qeyd etməlidir;
- korlanmış seçki bülletenlərinin sayını qeyd etməlidir;

- seçici siyahısında səsvermə otağından kənarda səs vermiş seçicilərin adının qarşısında xüsusi qeyd aparmalıdır;
- səsvermə otağından kənarda təşkil olunmuş səsvermə haqqında məlumatları ayrıca sənəddə qeyd etməlidir.

3.5. MÜHAFİZƏ

Seçki günü ictimai asayişin bərpası üçün formada olan polis əməkdaşları seçki məntəqəsinə MnSK sədrinin dəvəti ilə daxil ola bilərlər. İctimai asayiş bərpa edildikdən sonra polis işçiləri seçki məntəqəsini tərk etməli və azı 100 metr aralıda olmalıdırlar. Onların seçici qismində seçki məntəqəsinə bir dəfə daxil olmaq hüququ var.

Polis əməkdaşı asayişi bərpa etmək məqsədilə səsvermə otağında olduqda səsvermə dayandırılır. Əgər 6 (altı) saat müddətində asayiş bərpa olunmazsa, DSK-nın qərarı ilə seçki məntəqəsi bağlanır və həmin məntəqədəki səsvermənin nəticələri etibarsız sayılır.

3.6. SƏSVERMƏ ÜÇÜN SEÇİCİLƏRİN SEÇKİ MƏNTƏQƏSİNƏ DAXİL OLMASININ DAYANDIRILMASI

Saat 19.00-da MnSK-nın sədri səsvermənin başa çatdığını ucadan elan edir və deyir: “Yalnız səsvermə otağında olan və seçki bülleteni almış seçicilərə səsverməni başa çatdırmağa icazə verilir”. Bu zaman səsvermə otağında növbəyə dayanmış seçicilərin səs verməsi və səs verdikdən sonra seçki məntəqəsini tərk etmələri təmin olunmalıdır.

YADDA SAXLA!

Səsvermə başa çatdıqda seçki məntəqəsində MnSK-nın həlledici və məşvərətçi səs hüquqlu üzvləri, qeydiyyatdan keçmiş müşahidəçilər, qeydə alınmış prezidentliyə namizədlər, onların səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxslər, habelə mətbuat nümayəndələri ola bilərlər. Onların üzərində müvafiq lövhəciklər olmalıdır.

Dördüncü fəsil
SƏSLƏRİN HESABLANMASI, SƏSVERMƏNİN NƏTİCƏLƏRİ HAQQINDA HESABAT

4.1. SƏSLƏRİN HESABLANMASINA HAZIRLIQ

Axırıncı seçici səs verdikdən sonra MnSK-nın sədri seçki bülletenlərinin sayılması prosesində iştirak etmək hüququ olan şəxslərdən başqa, hamının seçki məntəqəsini tərk etməsini təmin etməlidir. Bu zaman otaq bağlanmalıdır.

> **BUNLAR VACİBDİR**
>
> Səslərin hesablanması prosesi bütövlükdə səsvermə otağında həyata keçirilməlidir. Daşınan və daşınmaz seçki qutuları, seçicilər siyahısı və digər seçki materialları səslərin hesablanması başa çatanadək həmin otaqda qalmalıdır.

Səslərin hesablanması zamanı səsvermə məntəqəsində **YALNIZ** aşağıdakı şəxslər ola bilər:

→ MnSK-nın həlledici səs hüquqlu üzvləri;
→ seçki komissiyasının məşvərətçi səs hüquqlu üzvləri;
→ qeydə alınmış prezidentliyə namizədlər, onların səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri;
→ siyasi partiyaların, siyasi partiyalar bloklarının səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri;
→ yerli və beynəlxalq müşahidəçilər;
→ qeydiyyatdan keçmiş KİV nümayəndələri.

QEYD: yalnız MnSK-nın həlledici səs hüquqlu üzvləri səslərin sayılmasını birbaşa həyata keçirirlər.

Diqqət yetir!

Seçki günü səsvermə otağında olan və seçki hərəkətlərinin həyata keçirilməsini müşahidə edən şəxslərin qeydiyyatı MnSK-nın katibi tərəfindən aparılır.

Səslərin hesablanması üçün münasib şəraitin yaradılmasından ötrü lazım olmayan materiallar və avadanlıqlar bir tərəfə yığılmalıdır. Səslərin hesablanması üçün zəruri olan bütün sənəd formalarının əl altında olması təmin edilir. Müvafiq materialların yaddaş-siyahısı aşağıda göstərilmişdir:

> **SƏSLƏRİN HESABLANMASINA HAZIRLIQ ÜÇÜN LAZIM OLAN SƏNƏD VƏ AVADANLIĞA DAİR YADDAŞ-SİYAHI**
>
> ❑ Seçici siyahısı
> ❑ Əlavə seçici siyahısı
> ❑ İstifadə edilməmiş seçki bülletenlərinin sayı haqqında məlumat
> ❑ Korlanmış seçki bülletenlərinin qoyulduğu zərflər
> ❑ Səsvermənin nəticələri haqqında protokolun qaralama üçün nəzərdə tutulan nüsxəsi və doldurulmamış əsli
> ❑ Seçki məntəqəsində olan şəxslərə doldurulub verilməsi nəzərdə tutulan boş protokol nüsxələri
> ❑ MSK-nın müvafiq təlimatları
> ❑ Neft lampaları, şamlar, fənərlər və s.
> ❑ Kalkulyator
> ❑ Seçki sənədlərinin qablaşdırılması üçün zərflər və kisə
> ❑ Qələmlər, karandaşlar, kağız və s.

MnSK-nın sədri seçki bülletenlərinin sayılması və səsvermənin nəticələri haqqında protokolun doldurulması qaydalarını MnSK üzvlərinə bir daha izah etməlidir.

MnSK-nın sədri tətbiq olunacaq ümumi prosedurlar barədə izahat verməlidir:

→ səsvermənin nəticələri haqqında protokol tərtib edilərkən onun hər bir bəndi otaqda ucadan elan edilir;
→ rəsmi yekun protokol tərtib edilməzdən əvvəl məlumatlar protokolun qaralama nüsxəsində sözlə və rəqəmlə qeyd olunur;

→ müşahidəçilər protokolun MnSK tərəfindən yoxlanılmış və onun möhürü ilə təsdiqlənmiş nüsxəsinin surətini və onlara qoşulan qanunvericiliklə müəyyən olunmuş digər sənədlərin surətlərinin bir nüsxəsini haqqı ödənilmədən çıxara və ya ala bilər, əlavə nüsxələri isə MSK tərəfindən müəyyən edilən haqq ödənilməklə əldə edə bilərlər.

MnSK-nın sədri səslərin hesablanması prosesinə aid olan hər bir şeyi nəzərdən keçirir.

DİQQƏT: səsvermə günü aşağıdakı hallar MnSK tərəfindən mütləq nəzərə alınmalıdır:

Hesablama prosesinin mərhələləri:
Birinci mərhələ – seçki qutuları açılmazdan əvvəl MnSK-nın üzvləri aşağıdakıları müəyyən edir:

→ seçki məntəqəsi üzrə seçici siyahılarında olan seçicilərin ümumi sayı;
→ seçici siyahısında olan seçicilərin sayı;
→ əlavə seçici siyahısında olan seçicilərin sayı;
→ qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsi almış seçicilərin sayı;
→ DSK tərəfindən verilmiş seçki bülletenlərinin sayı;
→ seçki bülleteni almış seçicilərin sayı;
→ səsvermə otağından kənarda səs vermiş seçicilərin ərizələrinin sayı;
→ qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsi ilə səs vermiş seçicilərin sayı;
→ istifadə edilməmiş seçki bülletenlərinin sayı;
→ korlanmış seçki bülletenlərinin sayı.

YADDA SAXLA!

Seçki qutuları yalnız bu mərhələ başa çatdıqdan sonra açılmalıdır.

İkinci mərhələ – MnSK-nın sədri seçki qutuları açıldıqdan sonra səslərin hesablanması prosesinin mərhələlərini yenidən izah edir. MnSK aşağıdakı hesablamaları aparır və nəticələri protokolun qaralamasında qeyd edir. Bu mərhələdə aşağıdakı məlumatların müəyyən olunması vacibdir:
→ daşınan və daşınmaz seçki qutularındakı seçki bülletenlərinin sayı;
→ daşınan və daşınmaz seçki qutularındakı müəyyənləşdirilmiş formada olan seçki bülletenlərinin sayı;
→ etibarsız səslərin sayı;
→ etibarlı səslərin sayı;
→ hər bir namizədə verilmiş səslərin sayı.

Qeyd: daşınan və daşınmaz seçki qutularındakı müəyyənləşdirilmiş formada olmayan seçki bülletenlərinin sayı müəyyən edilir, buna dair akt tərtib olunur və həmin akt protokola əlavə edilir.

YADDA SAXLA!

Səslərin hesablanması ümumi hesablama prosesinə yekun vurulanadək fasiləsiz aparılmalıdır.

Protokol tərtib olunarkən:
→ əvvəl səsvermənin nəticələri haqqında protokolun ilkin **QARALAMASINI** tərtib edin. Siz qaralama protokolundakı səhvləri düzəldə bilərsiniz.
→ Aşağıda göstərilmiş 1–6-cı hərəkətləri icra etməyincə seçki qutularını **AÇMAYIN.**
→ **RƏSMİ** protokol diyircəkli qələmlə tərtib edilməlidir və bu protokola **HEÇ BİR** düzəliş və qaralama etmək olmaz.
→ Protokol (istər qaralama, istərsə də rəsmi nüsxə olsun) yalnız MnSK-nın həlledici səs hüquqlu üzvləri tərəfindən tərtib edilir və imzalanır.

4.2. SƏSLƏRİN HESABLANMASI VƏ SƏSVERMƏNİN NƏTİCƏLƏRİ HAQQINDA PROTOKOLUN DOLDURULMASINA DAİR İZAH

YADDA SAXLA!
Seçki qutularını açmazdan əvvəl aşağıdakı hərəkətləri icra edin və bütün məlumatları PROTOKOLUN QARALAMA NÜSXƏSİNDƏ qeyd edin.

1-ci hərəkət – Seçki məntəqəsi üzrə seçici siyahılarında olan seçicilərin ümumi sayının hesablanması və qeyd edilməsi

- MnSK-nın daimi (və ya müvəqqəti) seçicilər siyahısındakı seçicilərin sayını yoxlayın və həmin məlumatı protokolun qaralama nüsxəsinin 1-ci bəndinin “a” yarımbəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edərək ucadan elan edin.
- Əlavə seçici siyahısındakı seçicilərin sayını yoxlayın və həmin sayı protokolun qaralama nüsxəsinin birinci bəndinin “b” yarımbəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edərək ucadan elan edin.
- Protokolun birinci bəndinin “a” və “b” yarımbəndlərindəki rəqəmləri toplayın, alınan rəqəm məntəqə üzrə seçicilər siyahısındakı seçicilərin ümumi sayıdır. Həmin sayı protokolun qaralama nüsxəsinin 1-ci bəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edərək ucadan elan edin.

1=1a+1b

2-ci hərəkət – MnSK-dan qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsi almış seçicilərin sayını MnSK-nın aktına əsasən dəqiqləşdirərək protokolun qaralama nüsxəsinin 2-ci bəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edərək ucadan elan edin.

YANILMAYIN: bu rəqəmin sizin seçki məntəqənizdə qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsi ilə səs vermiş başqa seçki məntəqələrindən olan seçicilərə aidiyyəti yoxdur.

QEYD: qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsi əldə etmiş sizin məntəqədən olan seçicilərin sayı seçki günündən əvvəl müəyyən olunmalı və MnSK-nın aktı ilə təsdiq edilməlidir. MnSK və DSK tərəfindən verilmiş qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqələrinin ümumi sayı həmin akta əlavə olunmalıdır.

3-cü hərəkət – DSK-dan verilmiş seçki bülletenlərinin sayının qeyd edilməsi

- Seçki bülletenlərinin sayı onların DSK-dan verilməsini təsdiqləyən aktda göstərilən rəqəmlə eyni olmalıdır.
- Həmin sayı protokolun qaralama nüsxəsinin 3-cü bəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin.
- Bu rəqəmi ucadan elan edin.
- Bu rəqəm protokolun 4,5 və 6-cı bəndlərinin cəminə bərabər olmalıdır.

3=4+5+6

4-cü hərəkət – Seçki bülleteni almış seçicilərin sayının qeyd edilməsi

- Əvvəlcə səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün bülleten almış seçicilərin sayını elan edin. Bu məlumatı səsvermə otağından kənarda səsverməyə dair müraciət edən seçicilərin imzalarını əks etdirən ərizələrin sayına (həmçinin seçici siyahısındakı müvafiq qeydlərə uyğun olaraq) əsasən müəyyən etmək olar. Daşınan seçki qutusu ilə səs vermiş seçicilər haqqında seçici siyahısında müvafiq qeydlər olmalıdır.
- Həmin sayı protokolun qaralama nüsxəsinin 4-cü bəndinin “a” yarımbəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin.
- Sonra səsvermə otağında seçki bülleteni alan seçicilərin sayını müəyyən edin. Bu say seçicilər siyahısındakı seçici imzalarının sayına bərabər olmalıdır.

- Alınan sayı protokolun qaralama nüsxəsinin 4-cü bəndinin “b” yarımbəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin.
- Sonra səsvermə otağında qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqəsi ilə səs vermiş seçicilərin sayını yoxlayın (həmin vəsiqələr seçici siyahısına tikilməklə əlavə olunmalıdır). Onları hesablayın və həmin məlumatı protokolun qaralama nüsxəsinin 4-cü bəndinin “c” yarımbəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin və ucadan elan edin.
- Sonda 4-cü bəndin “a”, “b” və “c” yarımbəndlərindəki sayları toplayın. Alınan sayı protokolun qaralama nüsxəsinin 4-cü bəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin.
- Bu rəqəmi ucadan elan edin.

4=4a+4b+4c

5-ci hərəkət – İstifadə edilməmiş seçki bülletenlərinin sayılması, ləğvi və qeyd edilməsi

- İstifadə edilməmiş bülletenləri sayın.
- İstifadə edilməmiş hər bir seçki bülleteninin aşağı sağ küncünü kəsməklə ləğv edin.
- Həmin rəqəmi elan edin.
- İstifadə edilmədən ləğv olunmuş bülletenləri zərfə qoyun və üzərində “İstifadə edilməmiş” sözlərini yazın.
- İstifadə edilmədən ləğv olunmuş bülletenlərin sayını, məntəqənizin nömrəsini aid olduğu dairə ilə birgə zərfin üzərində qeyd edin.
- İstifadə edilmədən ləğv olunmuş bülletenlərin sayını protokolun qaralama nüsxəsinin 5-ci bəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin.

6-cı hərəkət – Korlanmış seçki bülletenlərinin müəyyən olunması və qeyd edilməsi

- Əvvəlcə içərisində seçicilər tərəfindən korlanmış bülletenlər olan zərfi (zərfləri) açın.
- Korlanmış bülletenləri sayın.
- Həmin rəqəmi elan edin.
- Bütün korlanmış bülletenləri ortadan kəsməklə ləğv edin (əgər bu edilməyibsə).
- Korlanıb ləğv edilmiş bülletenləri zərfə qoyun və zərfin üzərində “korlanmış seçki bülletenləri” sözlərini qeyd edin.
- Korlanıb ləğv edilmiş bülletenlərin sayını, məntəqənizin nömrəsini aid olduğu dairə ilə birgə zərfin üzərində qeyd edin.
- Korlanıb ləğv edilmiş bülletenlərin sayını sözlə və rəqəmlə protokolun qaralama nüsxəsinin 6-cı bəndində qeyd edin.

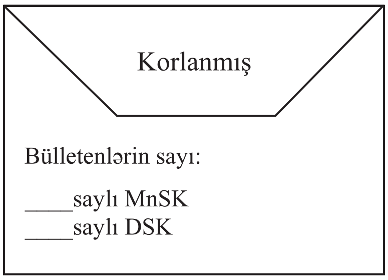

YADDA SAXLA!

Korlanmış seçki bülletenləri seçki günü ərzində bunun üçün nəzərdə tutulmuş zərfdə saxlanılmalıdır. Səsvermə otağından kənarda səsvermə zamanı korlanmış seçki bülletenlərini həmin zərfə qoymağı unutmayın.

Bu Yaddaş kitabçasının 1–6-cı hərəkətlərini tamamladıqdan, protokolun qaralamasının 1–6-cı bəndlərini doldurduqdan və onların düzgünlüyünü bir daha yoxladıqdan sonra SEÇKİ QUTULARINI YOXLAYIN VƏ NÖVBƏLİKLƏ AÇIN.

Hər bir seçki qutusuna müdaxiləni istisna etmək üçün qutuların kilidlərini müşahidəçilərin iştirakı ilə yoxlayın. Kilidlərin fərdi nömrələrini elan edin və aktda qeyd edin. Bu nömrələr daşınan və daşınmaz seçki qutuları kilidlənərkən hazırlanmış aktdakı nömrələrlə eyni olmalıdır.

7-ci hərəkət – Seçki qutularının açılması və içindəki bülletenlərin ayrılması (qruplaşdırılması)

Daşınan seçki qutusu üzrə:

- Daşınan seçki qutusunu müşahidəçilərin gözü qarşısında açın.
- Qutunun içindəki bülletenləri çıxarın və aşağıdakı bölgü üzrə ayırın (qruplaşdırın).
  - müəyyənləşdirilmiş formada olan bülletenlər;
  - müəyyənləşdirilmiş formada olmayan bülletenlər.
- Aşağıdakı meyarlara cavab verməyən müəyyənləşdirilmiş formada olmayan bülletenləri kənara yığın və ona dair akt tərtib edin, sonradan onu protokola əlavə edin.

YADDA SAXLA!

Səslər hesablanarkən seçki qutularından çıxmış müəyyənləşdirilmiş formada olmayan seçki bülletenləri sayılaraq aktlaşdırılır və həmin akt səsvermənin nəticələri haqqında yekun protokola əlavə olunur.

SEÇKİ BÜLLETENİNİN MÜƏYYƏNLƏŞDİRİLMİŞ FORMADA OLDUĞUNU TƏYİN ETMƏK ÜÇÜN MEYARLAR

- Bülleten MSK-nın təsdiq etdiyi nümunəyə müvafiq olaraq rəsmən hazırlanmışdır.
- Bülletenin üz tərəfinin yuxarı sağ küncünə müvafiq MnSK-nın möhürü vurulmuşdur.
- Bülletenin nömrələnmiş yuxarı sol küncü kəsilmişdir.

YADDA SAXLA!

Bülleten bu üç meyarın hamısına bütövlükdə cavab verdikdə müəyyənləşdirilmiş formalı hesab edilir.

- Daşınan seçki qutusundakı müəyyənləşdirilmiş formada olan bülletenləri sayın, sonra bu rəqəmi elan edin və protokolun qaralama nüsxəsinin 7-ci bəndinin “a” yarımbəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin.

7a ≤ 4a

YADDA SAXLA!

Daşınan seçki qutusundan çıxmış müəyyənləşdirilmiş formada olan seçki bülletenlərinin sayı səsvermə otağından kənarda səs vermək istəyən seçicilərə verilmiş seçki bülletenlərinin sayına bərabər, ya da bundan az ola bilər, lakin çox ola bilməz.
Daşınan seçki qutusundan çıxmış seçki bülletenlərini sayarkən, müəyyənləşdirilmiş formada olan seçki bülletenlərinin sayı səsvermə otağından kənarda səs vermək üçün verilmiş ərizələrin sayından çox olarsa, bu seçki qutusundan çıxan bütün bülletenlər MnSK-nın qərarı ilə etibarsız hesab edilir. Daşınan seçki qutusunu müşayiət edən MnSK üzvlərinin soyadları da göstərilməklə, bu barədə akt tərtib olunur və həmin akt səsvermənin nəticələri haqda protokola əlavə olunur.

Daşınmaz seçki qutusu üzrə:

- Daşınmaz seçki qutusunu müşahidəçilərin gözü qarşısında açın və onun içindəki bülletenləri aşağıdakı kimi ayırın (qruplaşdırın):
  - müəyyənləşdirilmiş formada olan bülletenlər;
  - müəyyənləşdirilmiş formada olmayan bülletenlər.

  (7-ci hərəkətdəki meyarlara bax)
- Daşınmaz seçki qutusundakı müəyyənləşdirilmiş formada olan bülletenləri sayın, bu rəqəmi elan edin və protokolun qaralama nüsxəsinin 7-ci bəndinin "b" yarımbəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin.

7b ≤ 4b+4c

YADDA SAXLA!

Daşınmaz seçki qutusundan çıxmış müəyyənləşdirilmiş formalı seçki bülletenlərinin sayı səsvermə günü seçki məntəqəsində seçicilərə verilmiş seçki bülletenlərinin sayına bərabər, ya da bundan az olmalıdır; əgər azdırsa, bu, seçicinin seçki bülleteni alması və onu qutuya salmaması ilə izah oluna bilər.
Daşınmaz seçki qutusundan çıxmış seçki bülletenləri sayılarkən, müəyyənləşdirilmiş formalı seçki bülletenlərinin sayı səsvermə günü seçki məntəqəsində seçicilərə verilmiş bülletenlərin sayından çox olarsa, seçki qutusundakı bütün bülletenlər MnSK-nın qərarı ilə etibarsız hesab edilir. Bu barədə tərtib edilmiş akt səsvermənin nəticələri haqqında protokola əlavə edilir.

Sonra 7-ci bəndin "a" və "b" yarımbəndlərindəki sayları toplayın. Alınan sayı protokolun qaralama nüsxəsinin 7-ci bəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin.

7=7a+7b

Protokolun 7-ci bəndinin cəmi 4-cü bənddən ya kiçik, ya da ona bərabər olmalıdır:

7 ≤ 4

Bu say eyni zamanda 8-ci və 9-cu bəndlərin cəminə bərabər olmalıdır:

7=8+9

QEYD: hər iki qutudan çıxan müəyyənləşdirilmiş formada olmayan bülletenlər kənarda saxlanılır və səslərin sayılması zamanı nəzərə **alınmır**. Habelə onların sayı barəsində məlumat protokola daxil **edilmir**, lakin bu say müvafiq aktda göstərilir.

8-ci hərəkət – Daşınan və daşınmaz seçki qutularındakı etibarsız seçki bülletenlərinin müəyyən olunması

Seçki bülleteni aşağıdakı hallarda etibarsız sayılır:

SEÇKİ BÜLLETENİNİN ETİBARSIZ OLMASINI TƏYİN ETMƏK ÜÇÜN YADDAŞ

- Bülleten müəyyənləşdirilmiş formadadır (7-ci hərəkətdəki meyarlara bax)
- Bülletendə namizədlərin soyadlarından sağdakı kvadratlarda heç bir işarə qoyulmamış və ya birdən çox işarə qoyulmuşdur;
- Bülletendə qoyulmuş işarədən seçicinin iradəsini müəyyənləşdirmək mümkün deyil.

Daşınan və daşınmaz seçki qutularındakı etibarsız seçki bülletenlərinin sayını protokolun qaralamasının 8-ci bəndində sözlə və rəqəmlə qeyd edin və bu sayı elan edin.

9-cu hərəkət – Daşınan və daşınmaz seçki qutularındakı etibarlı seçki bülletenlərinin müəyyən olunması

- ➥ Seçki bülleteni aşağıdakı hallarda etibarlı sayılır:

SEÇKİ BÜLLETENİNİN ETİBARLI OLMASINI TƏYİN ETMƏK ÜÇÜN YADDAŞ

- Bülleten müəyyənləşdirilmiş formadadır (7-ci hərəkətdəki meyarlara bax);
- Bülletendə namizədlərdən yalnız birinin soyadından sağdakı boş kvadratda işarə qoyulmuşdur;
- Bülletendə qoyulmuş işarədən seçicinin iradəsini müəyyənləşdirmək mümkündür.

YADDA SAXLA!

Əgər seçki bülleteni yuxarıdakı şərtlərə cavab vermirsə, o etibarsız hesab edilir. Bülletenin etibarlı olması barədə şübhə yarandıqda, MnSK-nın üzvləri səsvermə yolu ilə həmin bülletenin etibarlı olub-olmamasını müəyyən etməlidirlər. Seçki bülleteninin etibarsız sayılması haqqında qərar qəbul edilərsə, həmin bülletenin arxa tərəfində etibarsız sayılmanın səbəbləri göstərilməli və bu qeydlər MnSK-nın sədri və katiblərinin imzası ilə təsdiqlənməlidir.

- ➥ Etibarlı seçki bülletenlərini sayın və bu rəqəmi elan edin.
- ➥ Protokolun qaralama nüsxəsinin 9-cu bəndində bu sayı sözlə və rəqəmlə qeyd edin.
- ➥ Bu rəqəm 10-cu bənddəki səslərin cəminə bərabər olmalıdır.

Qeyd: səslər sayılarkən istifadə edilmiş hər bir seçki bülleteninin arxa tərəfi möhürlənir.

9=10

10-cu hərəkət – Etibarlı hesab edilmiş səslərin sayını müəyyən edin

- ➥ Protokolun 10-cu bəndində verilmiş cədvəldə qeydə alınmış bütün prezidentliyə namizədlərin adlarını bülletendə göstərilmiş ardıcıllıqla yazın.
- ➥ Hər bir namizədin lehinə verilmiş səsləri ucadan elan etməklə hesablayın.

- ↪ Səslərin hesablanması bitdikdən sonra hər bir namizədin topladığı səslərin yekun sayını elan edib, bu sayı həmin namizədin adının qarşısındakı müvafiq qrafada sözlə və rəqəmlə qeyd edin.
- ↪ Verilmiş bütün səslərin cəmini hesablayın və həmin rəqəmi cədvəlin aşağısındakı müvafiq sətirdə sözlə və rəqəmlə qeyd edin.
- ↪ Protokolun 10-cu bəndinin cəmi 9-cu bənddə göstərilən etibarlı səslərin sayına bərabər olmalıdır.

4.3 SEÇKİ MƏNTƏQƏSİ BAĞLANMAZDAN ƏVVƏL SƏSVERMƏNİN NƏTİCƏLƏRİ HAQQINDA PROTOKOLUN MnSK-NIN HƏLLEDİCİ SƏS HÜQUQLU ÜZVLƏRİ TƏRƏFİNDƏN DOLDURULMASI VƏ NƏTİCƏLƏR HAQQINDA HESABAT

MnSK-da səsvermənin nəticələri haqqında rəsmi protokolu doldurarkən verilmiş yaddaş - siyahıda göstərilən hər bir tapşırığı icra edin:

- ❑ protokolun qaralama nüsxəsini yoxlayın və onun düzgün doldurulduğunu yəqin edin;
- ❑ məlumatları diyircəkli qələmlə rəsmi protokola köçürün;
- ❑ protokolla razılaşmayan MnSK-nın həlledici səs hüquqlu üzvü protokola öz xüsusi rəyini əlavə edə bilər. Bu barədə protokolda qeyd aparılır;
- ❑ protokolu imzalayın;
- ❑ ümumi tanışlıq üçün protokolun 3-cü nüsxəsini dərhal seçki məntəqəsinin məlumat lövhəsində yerləşdirin. Bu nüsxə orada 5 gün qalmalıdır.

YADDA SAXLA!

MnSK-nın sədri, katibi və ya üzvlərindən biri müşahidəçilərin xahişi ilə protokolun çıxarılmış surətlərinin hər birinin düzgünlüyünü yoxlamalıdır.
Əgər məlumatlar düzdürsə, "əsli ilə düzdür" sözlərini yazdıqdan sonra protokol komissiyanın möhrü ilə təsdiqlənir, təsdiqetmə tarixi və vaxtı qeyd edilir.

DSK-ya göndərilməli olan sənədlər :

- ↪ Əvvəlcə DSK-ya göndərilməsi tələb olunan bütün sənədləri toplayın:
  - yekun protokolunun 1-ci nüsxəsi;
  - səsvermə günü MnSK-ya Seçki Məcəlləsinin müddəalarının pozulması ilə əlaqədar daxil olmuş şikayətlər (ərizələr) və bunlar üzrə MnSK-nın qəbul etdiyi qərarlar (belə hallar mövcuddursa);
  - DSK-dan seçki bülletenlərinin alınması haqqında akt;
  - Seçicilərə verilmiş seçki bülletenlərinin kəsilmiş sol künclərinin sayı haqqında akt;
  - DSK-dan gözə görünməyən mürəkkəb balonlarının, ultrabənövşəyi lampaların və ehtiyat batareyaların alınması barədə akt;
  - istifadə edilməmiş seçki bülletenlərinin ləğv edilməsi haqqında akt (bülletenlərin sayı göstərilməklə);
  - qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqələrinin verilməsi və istifadə edilməmiş vəsiqələrin ləğv edilməsi haqqında akt (həmin vəsiqələrin sayı göstərilməklə);
  - korlanmış seçki bülletenlərinin sayı haqqında akt;
  - səsvermə otağından kənarda səsvermə prosesi zamanı istifadə edilmiş və istifadə edilməmiş seçki bülletenlərinin sayı haqqında akt;
  - seçki bülletenləri və seçki məntəqəsi üzrə seçicilərin siyahısı (qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqələri və müvafiq qərarlar da əlavə edilməklə).
- ↪ Adları çəkilən aktların MnSK-nın sədri və katibləri tərəfindən imzalandığına və möhürləndiyinə əmin olun.
- ↪ MnSK-ya ünvanlanmış bütün şikayətlərin və müvafiq qərarların təsdiq olunmuş nüsxələrindən bir toplu düzəldin.
- ↪ Sonra MnSK-ya ünvanlanmış şikayətlərin və MnSK-nın bu şikayətlər barədə qərarlarının əsillərini rəsmi protokolun birinci nüsxəsinə əlavə edin.

- ↬ Qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqələri də əlavə edilməklə, seçici siyahılarını bir zərfə qoyun və həmin zərfi işarələyin (müvafiq qeyd edin).
- ↬ Seçki məntəqəsi üzrə istifadə olunmuş və istifadə olunmamış, etibarlı və etibarsız seçki bülletenlərini ayrıca zərflərə yığın. Onları işarələyin (müvafiq qeyd edin).
- ↬ Səsvermə prosesi başa çatanadək topladığınız və zərflərə qoyduğunuz bütün materialları bir yerə yığın.
- ↬ Yuxarıda göstərilənləri – protokolu, aktları, şikayətləri və digər materialları DSK-ya göndərmək üçün bir bağlamaya (iri bir zərfə) yığın.
- ↬ Bağlamanın (zərfin) üzərinə MnSK-nın nömrəsini, "protokol" sözünü və bağlamada (zərfdə) olan sənədlərin və materialların siyahısını yazın.
- ↬ Bağlamanı (zərfi) dərhal, lakin 24 saatdan gec olmayaraq MnSK sədri və müxtəlif siyasi partiyaları təmsil edən iki MnSK üzvünün və müşahidəçilərin müşayiəti ilə DSK-ya göndərin.

YADDA SAXLA!

Hər hansı bir protokol karandaşla doldurulubsa və ya düzgün doldurulmayıbsa, boşdursa, yaxud onda düzəlişlər edilibsə, eləcə də MnSK üzvlərinin ən azı üçdə ikisi tərəfindən **İMZALANMAYIBSA**, **DSK** həmin protokolu **ETİBARSIZ** hesab edəcək.

MnSK-da saxlanılan sənədlər:

- → protokolun 2-ci nüsxəsi;
- → səsvermə günü MnSK-ya Seçki Məcəlləsinin müddəalarının pozulması ilə əlaqədar daxil olmuş şikayətlərin (ərizələrin) təsdiq olunmuş surətləri;
- → MnSK qərarlarının təsdiq olunmuş surətləri;
- → MnSK tərəfindən seçki bülletenlərinin alınması haqqında aktın təsdiq olunmuş surəti;
- → DSK-dan gözə görünməyən mürəkkəb balonlarının, ultrabənövşəyi lampa və ehtiyat batareyaların alınması barədə aktın təsdiq olunmuş surəti;
- → istifadə edilməmiş seçki bülletenlərinin ləğvi haqqında aktın təsdiq olunmuş surəti;
- → qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqələrinin verilməsi və istifadə edilməmiş qeydiyyatdan çıxma (səsvermə) vəsiqələrinin ləğvi haqqında aktların təsdiq olunmuş surəti;
- → seçki bülletenlərinin kəsilmiş sol küncləri;
- → korlanmış seçki bülletenlərinin kəsikləri;
- → səsverməni və səslərin hesablanmasını müşahidə edən şəxslərin siyahısı.

Bu sənədlər MnSK-nın fəaliyyətinin sonuna kimi MnSK-da saxlanılır.

4.4. SEÇKİ MƏNTƏQƏSİNİN BAĞLANMASI

MnSK-nın sədri seçki məntəqəsini bağlamazdan əvvəl aşağıdakıları yəqin edir:

- → səsvermənin nəticələri haqqında rəsmi protokol MSK-nın təlimatlarına uyğun doldurulub;
- → həmin protokolun 3-cü nüsxəsi məlumat lövhəsinə vurulub;
- → rəsmi protokolun surətini əldə etmək istəyən müşahidəçilərə onun MnSK-nın möhürü ilə təsdiqlənmiş surəti verilib;
- → bütün seçki materialları tələb olunan qaydada yığılıb bağlanaraq DSK-ya göndərilib, ya da MnSK-nın binasında lazımi qaydada müvəqqəti olaraq mühafizə edilir;
- → bütün müşahidəçilər və mətbuat nümayəndələri seçki məntəqəsini tərk ediblər;

Yuxarıda göstərilənləri yəqin etdikdən sonra MnSK-nın sədri MnSK üzvlərini buraxıb seçki məntəqəsini bağlaya bilər.

QEYD: "Seçki günü üçün Yaddaş" kitabçası Azərbaycan Respublikası Prezidentinin seçkiləri keçirilən bütün seçki məntəqələrində tətbiq edilir.

Veb-kamera quraşdırılan səsvermə otağının aşağıdakı sxemə uyğun təşkil edin!